

bacek και G. Migeon, ἀρνείται ν' ἀναγνωρίση τὴ Ρόδο ὡς κοιτίδα καὶ ἀποκλειστικὸ τόπο παραγωγῆς τῆς τέχνης τούτης.

Ὡστόσο ἐπειδὴ οἱ λίγες λέξεις ποὺ ἀφιερώνει στὸ ζήτημα τοῦτο, — τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ μπορούμε νὰ ποῦμε τὸ κύριο θέμα του — δὲν φθάνουν γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸν τίτλο τοῦ βιβλίου, δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐπιφυλάσσεται νὰ καλύψῃ τὴν αἰσθητὴ καὶ ἴσως θεληματικὴ τούτη παράλειψη καὶ ν' ἀναπτύξῃ διεξοδικώτερα, σὲ νέο ἔργο του, τὶς θεωρίες ποὺ ὑποστηρίζει καὶ ταυτόχρονα νὰ ἀνασκευάσῃ καὶ τὶς τῶν ἀντιφρονούντων, πέρνοντας ὡς βάση του, ἐκτενέστερες καὶ πληρέστερες πληροφορίες. Ὁ κ. Νομικὸς τὰ μέσα αὐτὰ τὰ ἔχει πρόχειρα, ὅπως μποροῦν νὰ ὁμολογήσουν ὅσοι εἶχαν τὴν τύχην νὰ τὸν γνωρίσουν καὶ νὰ συζητήσουν μαζί του ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

ΚΑΪ΄ΡΟ, 1918.

Δ. ΚΥΤΙΚΑΣ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΝΕΑ ΜΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ. — Δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ γράψω κριτικὴ γιὰ τὰ νέα ἀναγνωστικά, ποὺ εἶναι καὶ αὐτὰ ἕνα ἀπ' τὰ μεγαλύτερα ἔθνηκα εὐεργετήματα τῆς φωτισμένης κυβερνήσεως Βενιζέλου. Δὲ θὰ ξετάσω δηλαδὴ σύμφωνα μὲ ψυχολογικοὺς καὶ παιδαγωγικοὺς νόμους τὰ ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ προτερήματα καὶ σφάλματα. Θὰ ἐκθέσω μερικὲς πρόχειρές μου παρατηρήσεις ποὺ ἔκανα φέτος πάνω στὴ διδασκαλία μου.

Εἶμαι ἀρχετὰ χρόνια δάσκαλος. Συνείθισα καὶ ἐγὼ ν' ἀκούω τὴν κακὴ ἀνάγνωση καὶ ἀσυνείδητη ἀπαγγελία τῶν παιδιῶν μας, καὶ μοιρολατρικὰ πιά παρ' ὅλες μου τὶς προσπάθειες κόντευα νὰ πιστεύω πὼς ἦταν ἐλάττωμα τῶν παιδιῶν μας ἔμφυτο καὶ ἀγιάτρευτο, τὸ νὰ διαβάσουν ὀσχημα. Ὅ,τι θὰ πῶ δὲν εἶναι βέβαια ἀνακάλυψη· μὰ ἡ ἐντύπωσή μου ἦταν τόσο δυνατὴ καὶ ἡ εὐχαρίστησή μου τόσο μεγάλη ποὺ δὲ βρίσκω ὄσσοχο νὰ τὴν ἐκθέσω.

Φέτος γιὰ πρώτη φορὰ μεταχειρίσθηκα ἐλεύθερα πιά στὸ πρότυπο σχολεῖο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου, τὰ νέα Ἀναγνωσματάρια Α' καὶ Β'. τάξεως. Λέγω ἐλεύθερα γιὰτὶ ἐδῶ στὴν Αἴγυπτο ἀπὸ πρόληψη καὶ ἀπὸ ἄλλους ἀδικαιολόγητους περιορισμοὺς ὄχι μόνο δὲν καινοτομοῦμε στὴν ἐκπαίδευση μὰ καὶ κάθε μεταρρύθμιση σχετικὴ, ποὺ γίνεται στὸ Κράτος, τὴν ἐφαρμόζουμε πολὺ ἀργά. Ἀπόδειξη ποὺ ἔχουμε σὲ πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀναγνωστικά παλαιότατα ὅπως τὰ κλασσικὰ «Ἰά»· τὰ διδακτικὰ βιβλία ποὺ καταργήθηκαν ἀπὸ τὸ κράτος χρόνια τώρα, ἐδῶ ἔχουν μεγάλη πέραση καὶ οἱ ἐξετάσεις γραπτὲς χειμερινῆς καὶ θερινῆς γίνονται κανονικώτατα καὶ στὶς μικρὲς ἀκόμη τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ ἐνῶ στὸ κράτος ἔχουν καταργηθεῖ.

Ξέφυγα ἀπ' τὸ θέμα καὶ ἐπανερχομαι. Τὰ βιβλία τοῦ Παπαμιχαήλ γιὰ τὴν Α'. τάξην Ἀλφαβητάριο καὶ Ἀναγνωσματάριο μπόρεσα καὶ τάβαλα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

Στὴ Β'. ὅμως ἀρχισα νὰ δουλεύω μὲ τὰ παλὰ τῆς Καξαντζάκη ἐκδοσῆς 1915 γιὰτὶ δὲν εἶχα τὰ νέα.

Τὰ παιδάκια τῆς Α'. διάβαζαν ἀβίαστα γεμάτα χαρά· πάντα μοῦ γύρευαν νὰ ἀράουμε πιότερο μάθημα.

Καμιὰ φορὰ τὰ ρωτοῦσα νὰ μοῦ ποῦν τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου μὲ λόγια δικὰ τους. Γύριζαν τότε καὶ μὲ κίταζαν μὲ κάποια ἀφελὴ ἐρωτεῖα σὰν νὰ μοῦ λέγανε «μὰ δὲν καταλαβαίνεις τί λέει τὸ βιβλίο; εἶναι τόσο εὐκόλο.»

Στὴ Β'. ὅμως ὅπως καὶ στὶς ἄλλες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ ἡ ἀνάγνωση γινόταν μὲ ἀγωνία, μηχανισμό, τρέξιμο, μὲ κολόβωμα ἢ παραμόρφωση ἀστεία τῶν λέξεων.

Σὲ πολλὰ παιδιά ποὺ ἦταν δυνατώτερο τὸ γλωσσικὸ αἶσθημα, νικοῦσε τὸ ὀπτικὸ καὶ δώρθωνε τὸ βιβλίο. Ἡ πατρις λ.χ. γινόταν πατρίδα, ἡ ἐλαία ἐλή, τὰ ὅτα αὐτιά.

Σὲ λίγο καιρὸ ἔφερα καὶ τ' Ἀναγνωστικά γιὰ τὴ Β'. τάξην ἐκδοσῆς 1918. Ἡ τάξην ἄλλαξεν ὁλότελα. Ἡ ἀνάγνωση τώρα λευθερώθηκεν ἀπὸ τὰ κομπήσια καὶ τοὺς ἀδικαιολόγητους σταθμούς, ἔγινε μάθημα εὐχάριστο καὶ ἀγαπητό.

Εἰν' ἀληθεῖα πὼς στὴν ἀρχὴ τὸ τυπικὸ τῶν νέων βιβλίων ξένισε κάπως τὸ μάτι τῶν παιδιῶν· καὶ πολλὲς ἑλληνικώτατες λέξεις ἐξόριστες ἀπὸ τὰ παλὰ ἀναγνωστικά, ποὺ δυστυχῶς τὰ ἐδῶ παιδιά δὲν ἔχουν καὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὶς ἀκούν, φαίνονταν κάπως ἀστεῖες. Οἱ δυσκολίες ὅμως αὐτὲς γρήγορα νικῆθηκαν.

Τὰ παιδιὰ σὲ λίγο καιρὸ διάβαζαν ἀβίαστα μὲ φυσικότητα, μὲ αἶσθημα. Χαίρονταν, αἰσθάνονταν τὶς πράξεις καὶ τὰ λόγια τῶν προσώπων, ποὺ τὰ ζωντάνευαν στὴ συνείδησίν τους καὶ συνέπασχαν μαζί τους. Παράπονο εἶχαν πάντα γιατί πέρανε λίγο μάθημα. Μὰ οἱ πιότεροι διάβασαν τὸ βιβλίον τους ὅλο πέρα πέρα σὲ λίγες μέρες ἀφότου τὸ πῆραν, μόνοι τους.

Δυσκολίες στὸ λεχτικὸ ἐλάττωσες βρῆκαμε γιὰ νὰ μὴν πῶ καμιά, κι' ἔτσι ἀφιερῶναμε τὴν ὥρα μας μὲ εὐεργετικὴ προδιάθεση, γιὰ τὴν καλὴ ἀνάγνωσιν καὶ καλαισθητικὴ ἐπεξεργασία. Τὰ νέα ἀναγνωστικὰ δημιούργησαν καὶ τὴ φανταστικὴ δυστυχῶς γιὰ μᾶς, μὰ καὶ τόσο πολὺτιμη φιλιὰ βιβλίων καὶ παιδιῶν.

Ἡ προετοιμασία γιὰ τὰ μαθήματα γίνεται στὸ σχολεῖο· ἔτσι τὰ παιδιὰ ὅταν φεύγουν τὸ βράδυ δὲν παίρνουν μαζί τους γιὰ τὸ σπίτι οὔτε βιβλία οὔτε τίποτε· ὅλα τ' ἀφίνουν ἐδῶ.

Τὰ παιδιὰ λοιπὸν τῆς Α'. καὶ Β', σχεδὸν κάθε μέρα παρακαλοῦσαν γιὰ νὰ πάρουν τὸ βιβλίον τους καὶ στὸ σπίτι, γιὰ νὰ διαβάσουν πάρα κάτω.

Οἱ δύο αὐτὲς τάξεις ἀγαποῦσαν τὰ βιβλία τους πῶς πολὺ, τάχαν ντυμένα καὶ καθαρά καὶ τὰ φύλαξαν ὡς τὸ τέλος τοῦ χρόνου σάν καινούρια. Ἐγραφαν ἀντιγραφή μὲ πιότερη εὐχαρίστηση καὶ πῶς ὥραϊα. Μὰ καὶ στὴν ὀρθογραφίαν ἔκανα πειράματα· ἔδινα ὀρθογραφικὸ κείμενο στὴ γλῶσσα τῶν παλῶν ἀναγνωστικῶν, καὶ ἄλλοτε στὴ γλῶσσα τῶν «Ψηλῶν Βου- νῶν» καὶ τῶν ἄλλων παρομοίων βιβλίων, ἀφοῦ ἔννοεῖται τὸ ἐπεξεργαζόμενον κατὰλληλα.

Λοιπὸν στὴ δευτέρῃ περιστάσει τὰ λάθη τονισμοῦ καὶ τυπικοῦ στίς καταλήξεις ἰδίως τῶν ὀνομάτων καὶ ρημάτων, στὸ σχηματισμὸ τῶν παραθετικῶν μὰ καὶ στίς ρίζες τῶν λέξεων ἦταν ἀσυγχρότως λιγώτερα.

Ἐδῶ κύριος ὁδηγὸς τοῦ παιδιοῦ ἦταν τὸ αἶσθημα· κάθε λέξη ξυνοῦσε τὴν εἰκόνα τῆς ὁλοζώντανης στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴν παρουσίαζε φωτισμένη μόλα τῆς τ' αὐτῆς· οἱ ὀρθογραφικὲς ἰδιορρυθμίσεις μπαίνουν ἀσυναίσθητα στὴ θέσιν τους. Ἐνῶ στὴν Α', περι- στασιὰ τὸ αἶσθημα δὲν ἔπαιξε σχεδὸν κανένα ρόλο, ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὸ κείμενο δὲ ξυνοῦσε καὶ τὶς γραμματικὲς γνώσεις· ὅλη ἡ δουλειὰ ἔμενε στὸ μηχανισμὸ καὶ στὴν ὀπτικὴ μνήμη.

Ἐξάσας ν' ἀναφέρω καὶ τοῦτῃ τὴν παρατήρησιν. Μὲ τὰ παλὰ βιβλία τὰ παιδιὰ δὲ διάβαζαν σχεδὸν ποτὲ καλὰ. Μὰ ἡ μεγάλῃ δυσκολία ἦταν στὴν ἐπεξεργασία ποὺ ἡ γλωσσικὴ, μᾶς τρώγει τὸν καιρὸ καὶ δὲν προφταίνουμε νὰ κάνουμε ἄλλη. Κι' ὅμως μόλη τὴ γλωσσικὴ προπαρασκευὴ ποὺ γινόταν στὴν ἀρχὴ πολλὰ παιδιὰ ὅταν τὰ προκαλοῦσα νὰ ποῦν γιὰ τὸ περιεχόμενο, πελάγωναν δὲν ἤξευραν τί ἔλεγαν. Ἄλλα ἀπὸν γύριζαν καὶ μὲ κύταζαν μὲ ἀφέλεια ποὺ εἶχε ὅμως ἀντίθετῃ ἔννοια ἀπὸ κείνη ποὺ ἐδειχναν τὰ παιδιὰ τῆς Α'. καὶ Β'. Σάν νὰ μούλεγαν : «Μὰ πρέπει νὰ ξέρουμε καὶ τὴν ἔννοια, δὲ φτάνει ποὺ διαβάσαμε ; »

Αὐτὰ κι' ἄλλα πολλὰ μὲ πείθουν πὼς τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο μὲ τὰ νέα ἀναγνωστικὰ καὶ τὶς ἄλλες παιδαγωγικὰς μεταρρυθμίσεις πρόκειται νὰ ξαναγεννηθεῖ.

Κι' ἔπειδὴ στὸ Δημοτικὸ τὸ μόνο βιβλίον εἶναι τὸ Ἀναγνωστικόν, πολυτιμότερο καὶ ἀναντικατάστατο βοήθημα γιὰ τὸ κύριον μορφωτικὸ ὄργανον τὴ γλῶσσα, μοῦ φαίνεται πὼς ἡ εὐτυχία του θὰ συμπληρωθεῖ σάν τοῦ δώσουμε ἀναγνωστικὰ γιὰ ὅλες του τὶς τάξεις.

Τὸ εἶπαν τόσοι καὶ τόσοι καὶ τὸ βλέπουμε κάθε μέρα στὴ ζωὴ, πὼς τὰ παιδιὰ στὰ 6 χρόνια δὲ μαθαίνουν τὴν καθαρεύουσα οὔτε νὰ τὴ γράφουν πολὺ λιγώτερο νὰ τὴ μιλοῦν· παρατηρήσεις ὅμως καὶ πορίσματα ἀκλόνητα μᾶς πείθουν, ὅτι τὸ παιδί σπουδάζοντας μὲ τὴ δημοτικὴ στὰ 6 χρόνια θὰ μπορεῖ νὰ συνεννοεῖται γραπτῶς καὶ προφορικῶς θὰ κατα- λαβαίνει μὲ τὴ μόρφωσιν ποὺ θάχει καὶ μὲ τὸ νοῦ του ποὺ θὰ τοῦ μείνει ἄβλαβος καὶ δυνα- μομένως, κι' ἐφημερίδες καὶ βιβλία ἔστω καὶ στὴν καθαρεύουσα γραμμένα.

Ἡ Δημοτικὴ θὰ τὸ βάζει μέσα στὴ σύγχρονον ζωὴ καὶ θὰ τοῦ ἐλευθερῶναι τὴν ψυχὴ ἐνῶ ἡ καθαρεύουσα ὡς τώρα τὴν κρατεῖ καρφωμένην στὰ σκοτεινὰ, ἔξω ἀπ' τὴν πραγμα- τικότητα.

ΠΑΝΩ ΣΕ ΜΙΑ ΔΙΑΛΕΞΗ ΤΟΥ κ. Α. ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ. — Εἶναι γνωστὸ σόλους μας πὼς στὸ πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου σπουδαῖο μέρος ἔχει κι' ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση.

Γίνεται στὴν Ἑλλάδα μας τώρα μιὰ ἔντονη ζήτηση στὸ ζήτημα αὐτό, ἕνας ἀνακαι- νισμὸς πραγματικὸς, ποὺ θὰ ξεσκαλῶναι τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖο ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες τῶν

προλήψεων και τῆς πλάνης. "Ενα φωτισμένο κι' εὐεργετικό μέσο γιὰ τὶς προσπάθειες αὐτὲς εἶναι καὶ τὰ μαθήματα τῶν ἀνωτέρων ἐποπτῶν στοὺς Δημοδιδασκάλους Ἀθηνῶν.

Τὸ πρῶτο ἐγινε ἀπὸ τὸν ἀνώτερο ἐπόπτη κ. Ἀλ. Δελμούζο καὶ τυπώθηκε σὲ φυλλάδιο. Ὁ κ. Δελμούζος εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λιγοστοὺς νεοέλληνας δασκάλους, ξεπλακωμένους ἀπὸ τὸν ὄγκο τοῦ σχολαστικισμοῦ κοὶ τῆς εκπαιδευτικῆς μας κακομοιριάς.

Παιδαγωγικὸ δαιμόνιο γεννημένο μὲ ὀρμέμφυτα γερά, δὲν ἔπαθε ἀπὸ τὴν κακὴ ἐπίδραση τῶν σχολειῶν μας ποὺ πέρασε κι' αὐτὸς μικρὸς, μὰ ὠφελήθηκε κιόλα γιὰτὶ ἐνοιωσε τὴν κατάστασι βαιθειά, γνώρισε τὴν ἀτέλεια καὶ τὴν ψευτιά ἀπ' τὴ ρίζα ὡς τὴν κορυφή.

Εἶναι ὁ γεννημένος δάσκαλος, ποὺ ὄχι μόνο θεωρητικὰ αἰσθάνθηκε τὸ κακό, μὰ ἔχει κι' ὅλη τὴν ψυχικὴ δύναμη, ὅλο τὸν ἐπιστημονικὸν ὄπλισμό γιὰ νὰ τὸ πολεμήσει.

Ἡ δημιουργικὴ δουλειά του στὸ Βόλο ἦταν τὸ πρῶτο γλυκοχάραμα μιᾶς ὀλόφωτης εκπαιδευτικῆς ἀνατολῆς στὴν Ἑλλάδα. Ὁ πόλεμος ποὺ ἐγινε γιὰ τὸ σχολεῖο τοῦ Βόλου, δὲν τιμᾷ βέβαια τὸν πολιτισμό μας· μὰ μήπως τὸν τιμᾷ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ;

Οἱ προσπάθειες τοῦ Δελμούζου καὶ τῶν ἄλλων τότε συνεργατῶν του, εἶχαν τόση ἀλήθεια, τόση ζωὴ καὶ δύναμη μέσα τους, ποὺ αὐτόματα μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς, παρ' ὅλους τοὺς διωγμοὺς υἱοθετήθηκαν στὶς γενικὲς γραμμὲς ἀπὸ τὸ Κράτος. Κι' ἐβλεπες τότε σὰν μιὰν ἀντίφασιν μέσα στὴ φωτισμένη δράσι τῆς κυβερνήσεως. Νὰ ψηφίζει δηλαδὴ συντηρητικοὺς νόμους γιὰ τὴ γλῶσσα ἀπὸ δικαιολογημένη ἀνάγκη, κι' ἀπὸ τάλλο μέρος νὰ συντάσσει νομοσχέδια εκπαιδευτικὰ ποὺ ἔκλειαν μέσα τους αὐτούσια τὴν ἰδεολογία τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου Ἀθηνῶν ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ ἐλευθερία.

Τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ποὺ μέσα στὴν πολιτικὴ εἶχε καὶ μεγάλη πολιτιστικὴ σημασία, στὸ ἐπαναστατικὸ του πρόγραμμα ἔκλεινε καὶ τὴν εκπαιδευτικὴ ἀνακαίνισιν σταθερὴ τὸρα καὶ ἔντονη.

Οἱ μυστηριώδεις καὶ ὑποπτοι, γιὰ τὸν πολὺ κόσμο, πρόδρομοι τοῦ σχολικοῦ ξεσκαβώματος, πῆραν ἐπίσημη δύναμη στὰ χέρια τους, ἐγιναν οἱ ὀργανωταὶ τῆς ἐθνικῆς μας παιδείας. Βρίσκουν ἀκόμη ἐμπόδια στὸ δρόμο τους ποὺ προέρχονται μᾶλλον ἀπὸ ἄγνοια, ἀπὸ πλάνη καὶ συντηρητικότητα. Ἡ τωρινὴ ὁμως ἀντίδρασι ἀποτελεῖ τὶς στερνὲς ἀναλαμπὲς μιᾶς σάπιας ψευτικῆς νοοτροπίας, ποὺ ψυχομαχᾷ.

Τὸ μάθημα τοῦ κ. Δελμούζου τὸ διάβασα πολλὲς φορὲς· εἶναι τόσο δυνατὰ καὶ γοητευτικὰ, ὅσα λέγει, ποὺ γράφοντας γι' αὐτὸ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ βάζω τὰ ἴδια του τὰ λόγια χωρὶς σχόλια.

Θὰ κάμω γιὰ τὰ «Γράμματα» μιὰ γενικώτατη ἀνάλυσιν, ποὺ κύριό της συμπέρασμα εἶναι τοῦτο : πρέπει κάθε δάσκαλος, κάθε γονεὺς μὰ καὶ κάθε μορφωμένος Ἕλληνας νὰ διαβάσει τὴ διάλεξιν τοῦ κ. Δελμούζου.

Ὁ ἀγορητὴς ξετάζει βαθυστόχαστα καὶ πειστικὰ ποιὸς εἶν' ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου, τί ἔκαμε ὡς τότε ἡ παιδεία μας, καὶ κατὰ πόσο ὅ,τι καλὸ δείχνει ἢ φυλὴ μας ὀφείλεται σὲ κείνη. Σὲ ἓνα ἐπιγραμματικὸ ἀφορισμὸ λέγει πὼς «ἡ ἑλληνικὴ παιδεία δὲν ἔχει θεμελιωθῇ στὴ σύγχρονῃ ἑλληνικὴ πραγματικότητα» ποὺ ἐννοεῖ μ' αὐτὴ :

α'. Τὸ νεώτερο γλωσσικὸ καὶ ἱστοριοφυλογικὸ κόσμο, ὅπως τὸν μύρωσε τὸ ἔθνος ὀλόκληρο στὴν ἱστορικὴ του ἐξέλιξιν.

β'. Τὸ φυσικὸν κόσμον ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κοινὰ καὶ γενικὰ γνωρίσματα, ἔχει καὶ τὶς ἰδιαιτέρους ἀποχρώσεις καὶ ἰδιότητες, ποὺ ξεχωρίζουν τὴν ἑλληνικὴ φύσιν ἀπὸ ἄλλους τόπους.

γ'. τὴ νεώτερη κοινωνία μας μὲ τὶς ἰδιαιτέρους ἀνάγκας καὶ τὴν ψυχολογία της, ὅπως τὴν ἔχουν μορφώσει ἱστορικοί, κλιματολογικοί, γεωγραφικοί καὶ ἄλλοι φυσικοὶ ὄροι.

καὶ δ'. μέσα ἀπὸ τὴν κοινωνία αὐτὴ τὸ ἄτομον καὶ εἰδικώτερα γιὰ τὸ σχολεῖο τὸ ἑλληνοπόυλο μὲ τὴν ἀτομικὴ του ψυχολογία καὶ τὸν ἀτομικὸν του χαρακτῆρα». Δείχνει ἔπειτα μὲ ἐπιχειρήματα ἀκλόνητα τὴν αἰτία ποὺ ἔμεινε τὸ σχολεῖο μας ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ξετάζει τὴν ἀφετηρία καὶ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξιν τῆς διγλωσσίας μας, καθὼς καὶ τὴν ὀλέθρια ἐπίδρασί της στὸ σχολεῖο. Ἀναφέρει τὸ μεγάλο βῆμα ποὺ ἐγινεν ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ Τσιριμώκο στὰ 1913 γιὰ τὴν εκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισιν, τὸ ξεσκάβωμα τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ποῦταν δεμένο στὴν οὐρὰ τοῦ κλαστικισμοῦ — δυστυχῶς ἐδῶ εἶναι ἀκόμη — καὶ

σέρονταν ἄθελα καὶ ἄσκοπα σὲ δρόμο ξένο, χάνοντας κάθε του αὐθιπαρξία, μὴ μπορώντας νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ σκοπὸ του. Μὲ τὰ νομοσχέδια τοῦ Τσιριμώκου τὸ Δημοτικὸν σχολεῖο δημιουργεῖται αὐθιπαρξικο ἐξυπηρετικὸν σὲ ὅλα τὰ ἑλληνόπουλα, καὶ ἡ μέση ἐκπαίδευση κανονίζεται σύμφωνα μὲ τὶς σημερινὰς πνευματικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀνάγκας.

Ὁ κ. Δελμούζος ἐπαινεῖ τὴν προσπάθεια ἐκείνην, μὰ ἐξηγεῖ πὼς δὲν μπορούσε νὰ φέρεῖ τὰ ποθούμενα ἀποτελέσματα, γιατί ἡ μεταρρύθμιση δὲ γινόταν ἀπὸ τὴ ρίζα δηλαδὴ τὴ γλώσσα. Χωρὶς τὴ γλωσσικὴ μεταρρύθμιση καμιά προκοπὴ καμιά ἐπιτυχία.

Τώρα ὅμως τὸ φιλελεύθερο πνεῦμα, ποὺ τὸ δυνάμωσαν οἱ περιπέτειες, ἀνίκητο περιφρονεῖ τὶς μεσαιωνικὰς, καὶ καταστρεπτικὰς προλήψεις καὶ ἐπιβάλλει σταθερὰ καὶ ριζικὰ τὴ νέα ἰδεολογία σὺν τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ μεγάλος παιδαγωγός, ἀναγνωρίζει τὶς δυσκολίας καὶ τὶς βαρεῖες ὑποχρεώσεις ποὺ ἐπιβάλλονται τώρα στὸν Ἕλληνα δάσκαλο. Ἀναπτύσσει πὼς πρέπει νὰ μελετηθῇ ἀπ' αὐτὸν ὅλη ἡ νεοελληνικὴ ζωὴ μ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ τῆς, καὶ δείχνει πὼς μὲ τὴ μεταρρύθμιση αὐτὴ θὰ μᾶς δοθοῦν οἱ ὅροι γιὰ νὰ δημιουργήσουμε νεοελληνικὴν παιδαγωγικήν.

Γιὰ τὸν καταρτισμὸν τῶν δασκάλων ἡ μεταρρύθμιση προβλέπει μαθήματα καὶ φροντιστήρια ἐιδικὰ, ποὺ θὰ τοὺς δίνουν ὅλα τὰ ἐφόδια γιὰ μιὰ φωτισμένη δουλειά. Τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιατί ὁ καὺμένος ὁ δάσκαλος ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ σχολεῖο ποὺ σπούδασε, καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' τὴ ρουτινιερικὴ καὶ μηχανικὴ δράση του ὡς τώρα θὰ τριβεῖ τὰ μάτια του σ' αὐτὰ ὅλα, θὰ φαίνεται πελαγωμένος, θὰ σκέπτεται πὼς δὲν μπορεί νὰ κάμει τίποτε.

Μ' ἀδελφικὸ ἐνδιαφέρον, μ' ἀγάπη καὶ πόνο ὁ κ. Δελμούζος φέγει ὀλίγο καὶ τοὺς δασκάλους γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ μας χάλια. Δὲν τοὺς θέλει κακομοίρηδες· τοὺς φαντάζεται σῶμα διαλεχτὸν στὴν κοινωνία μας ἐμπνευσμένο ἀπὸ ἱερὴ φωτιά καὶ εὐγενικὸ ἐνθουσιασμό. Οἱ δασκάλοι, λέγει, δὲν πρέπει νάναι ἐνωμένοι μὲ τὸ δεσμὸ τοῦ οἰκονομικοῦ συμφέροντος μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ δεσμὸ τοῦ μεγάλου ἰδανικοῦ. Τοὺς θέλει ὑψωμένους στὴν πνευματικὴ ἰδεολογία, σηματοφόρους μιᾶς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ἀλλαγῆς μιᾶς ἐσωτερικῆς ἐπαναστάσεως. Ὅχι μοιρολάτρες οἱ δασκάλοι, ἀλλὰ δημιουργοὶ τῆς μοίρας τῶν, μιᾶς μοίρας ὅμως ποὺ νὰ ζητᾷ στὸ χεῖρ τὴ λαμπάδα μὲ τὸ ζωογόνο φῶς.

Ἡ νέα αὐτὴ ἰδεολογία καὶ οἱ ἔντονες προσπάθειες μᾶς δείχνουν πὼς στὴν πατρίδα μας τώρα μετὰ τὸν παγκόσμιον συγκλονισμό, ἀρχίζει ἓνας ἀγώνας πρὸς ὁμορφὸν καὶ πρὸς εὐγενικός, ἀγώνας ἀναμορφώσεως. Ξεχειλισμένος ἀπὸ δύναμη καὶ ἀλήθεια σὰν ποταμὸς ἀκατάσχετος, ἀπὸ τίποτα δὲν μπορεί νὰ σταματηθῇ οὔτε νὰ λοξοδρομήσῃ. Καὶ φαίνεται πὼς καὶ ἡμεῖς ἐδῶ ξεναρχοθήκαμε καὶ κάτι κάνουμε ἢ τουλάχιστο κάτι θέλουμε νὰ κάνουμε.

Τελειώνω τὰ σημειώματά μου μὲ μιὰ παρατήρηση γιὰ τὸν κ. Δελμούζο.

Τὸν θεωρῶ δυνατόν ψυχολόγος καὶ δημιουργικὸν παιδαγωγὸν ἀπὸ τὴν καλλίτερη ἄποψη ἐκείνη δηλαδὴ ποὺ συνδυάζει φυσικὰ θεωρία καὶ πράξι.

Γι' αὐτὸ ἀντὶ νάναι στὸ ὑποურγεῖο, τὸν ἤθελα δάσκαλο στὸ πρῶτο ἐπίσημο πρότυπο σχολεῖο, μὲ τὸ ψυχολογικὸ του ἐργαστήριον, ὅχι βέβαια γιὰ νὰ διδάσκῃ 50—100 ἑλληνόπουλα μὰ γιὰ νὰ σπουδάξῃ ἀπὸ κοντὰ τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴ καὶ νὰ μᾶς βγάλῃ τὰ πρῶτα γερά καὶ φρονεῖνα πορίσματα τῆς ἑλληνικῆς παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογίας.

ΚΑΘ. ΖΑΓΙΑΤ, ΙΟΥΛΙΟΣ 1919.

Α. ΜΑΡΣΕΛΟΣ

ΣΗΜ. — Ἐτυπώονταν τὰ «Γράμματα» ὅταν ἔπεσε στὰ χέρια μου καὶ μιὰ ἄλλη πολὺ διαφωτιστικὴ μελέτη σχετιζὴ μὲ τὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμιση, τοῦ κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Εἶναι καὶ αὕτη μάθημα πόγινε στοὺς δασκάλους Ἀθηνῶν, καὶ μάλιστα τὸ πρῶτο γλωσσικὸν μάθημα. Τὸν κ. Τριανταφυλλίδη τὸν θεωρῶ ὡς τὸν ἐπιστημονικώτερον γλωσσολόγον ποὺ ἔχουμε καὶ ὡς τὸν ἐρευνητικώτερον ἐπιστήμονα. Λυποῦμαι ποὺ δὲν μπορῶ τώρα νὰ σχολιάσω τὴν πραγματείαν του στὰ «Γράμματα». Πιστεύω νὰ κάμω λόγον στὸ ἄλλο τεῦχος. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ζητᾷ ὅλες τὶς προσπάθειες πόγιναν χρόνια τώρα ἀπὸ τοὺς λογιστὰς κυρίως, γιὰ νὰ κάμουν τὴν καθαρεύουσα κοινὴν ἔθνικὴν μᾶς γλῶσσαν· ἀποδεικνύει χειροπιαστὰ τὴν ἀποτυχίαν, μᾶς ἀφίνει νὰ καταλάβουμε πόσο ὀλέθρια ἐπέδρασαν οἱ προσπάθειες ἐκεῖνες στὴν παιδείαν καὶ στὸν πολιτισμὸ μας. Τελευταῖα κάνει μιὰ εἰσαγωγὴν νὰ πῇμε γιὰ ἐπόμενα μαθήματα ποὺ θὰ ἐξηγοῦν τὴν τελευταίαν γλωσσοεκπαιδευτικὴν μεταρρύθμιση στὴν πατρίδα μας. Ἀραγε τίς ὁμιλίες αὐτὲς δὲν μπορούσε τὸ ὑπουργεῖο νὰ τίς τυπώσῃ σὲ πολλὰ φυλλάδια καὶ νὰ στείλῃ σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους καὶ πρὸ πάντων σὲ μᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ ;